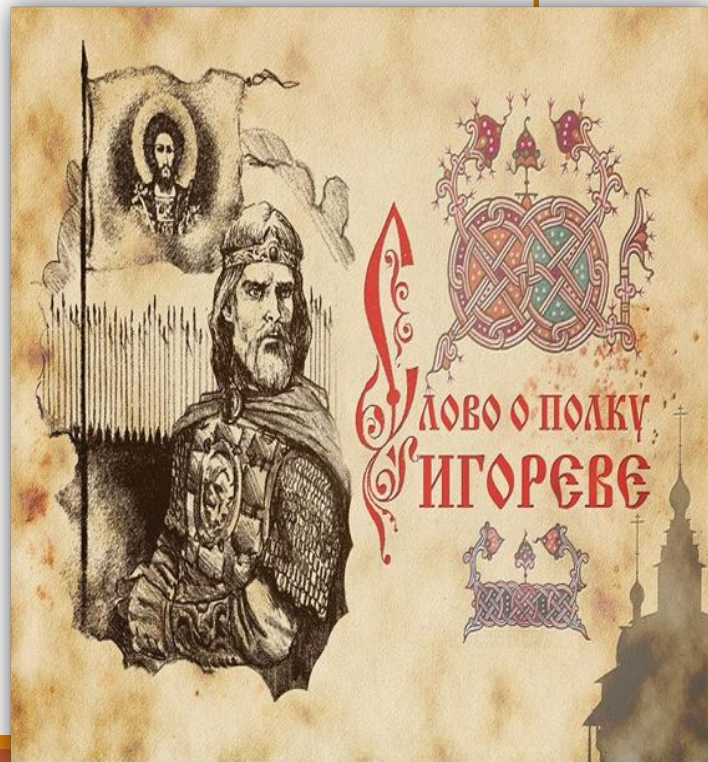

«Слово о полку Ігоревім» –
давньоруська пам'ятка, перлина
українського ліро-епосу.

*«Слово про похід Ігорів» - не
оповідання, це роздуми над
долею рідної землі.*

О.Орлов

1. Історія відкриття й публікації «Слова о полку Ігоревім»

У 1786 році указ Катерини II заборонив ченцям і священникам мати кріпаків.

Церква перестала бути найбільшим у державі феодалом.

Деякі церковнослужителі повернулися до світського життя, кілька десятків монастирів було зачинено.

Скасовано існування Спасо-Ярославського монастиря в місті Ярославлі, але його настоятель отець Іоїль дав обітницю не залишати стін обителі до смерті.

Бібліофіл і колекціонер старожитностей граф Олексій Мусін-Пушкін послав у бібліотеку монастиря одного зі своїх комісіонерів, сподіваючись, що матеріальна скрута примусить архімандрита Іоіля продати частину давніх рукописів

Комісіонер привіз йому велику кількість історико-літературних матеріалів.

У великому збірнику рукописних творів під номером 323 значилося «Слово о полку Ігоревім».

Наявні в тексті повісті особливості орфографії XV–XVI ст. давали підстави зробити висновок, що цей літературний твір не є оригіналом, а лише списком, тобто копією.


```
graph TD; A[Знахідки Мусіна-Пушкіна тривалий час тримали в таємниці.] --> B[Зацікавленість у придбанні «Слова о полку Ігоревім» виявила Катерина II, але Мусін-Пушкін відмовився продати імператриці знайдений у Ярославлі давній твір.]; B --> C[Бібліофіл подарував цариці точну копію тексту, яку спеціально зробив хтось із петербурзьких художників.]; C --> D[У 1800 році у приватній друкарні Мусін-Пушкін почав готувати твір до видання.]; D --> E[ ]; style E fill:#e67e22,stroke:#e67e22,stroke-width:1px; style E height:0px, width:0px; style E margin:0px; style E padding:0px; style E border:none;
```

Знахідки Мусіна-Пушкіна тривалий час тримали в таємниці.

Зацікавленість у придбанні «Слова о полку Ігоревім» виявила Катерина II, але Мусін-Пушкін відмовився продати імператриці знайдений у Ярославлі давній твір.

Бібліофіл подарував цариці точну копію тексту, яку спеціально зробив хтось із петербурзьких художників.

У 1800 році у приватній друкарні Мусін-Пушкін почав готувати твір до видання.

Поява друкованого тексту «Слова о полку Ігоревім» (усього 1200 примірників) викликала серед учених, письменників, літературних критиків і знавців літератури справжню сенсацію.

На жаль, у 1812 році, під час війни з Наполеоном, текст було безповоротно втрачено. Він згорів разом з іншими книгами бібліотеки Мусіна-Пушкіна під час великої пожежі в Москві.

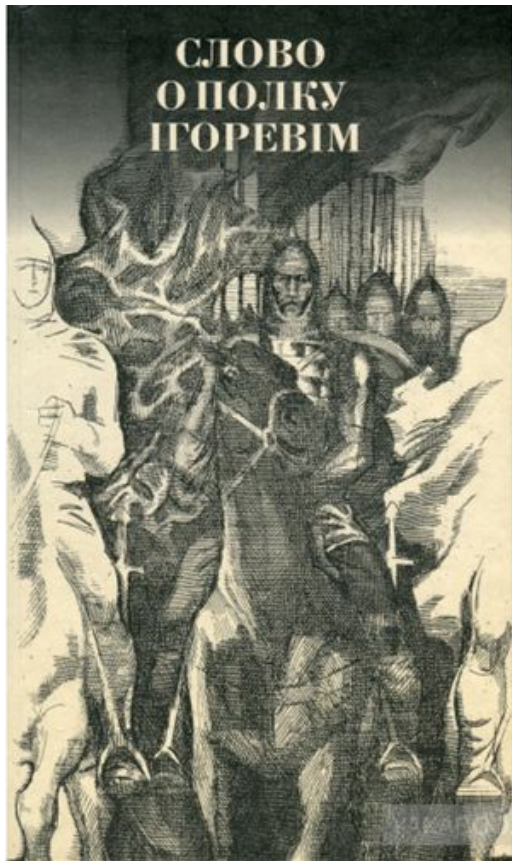
У 1864 році в імператорській бібліотеці історик П. Пекарський відшукав подаровану Катерині II копію «Слова о полку Ігоревім».

Саме ця копія, а також книги першого видання повісті 1800 року (їх у світі залишилось трохи більше п'яти десятків) є нині основними джерелами сучасних наукових досліджень.

2. Історична основа твору

В основі твору – відомий в історії похід новгород-сіверського князя Ігоря Святославича проти половців у 1185 році. Збереглося два літописних оповідання про цю подію: одне в Іпатіївському літописі, друге, лаконічніше, – у Лаврентіївському.

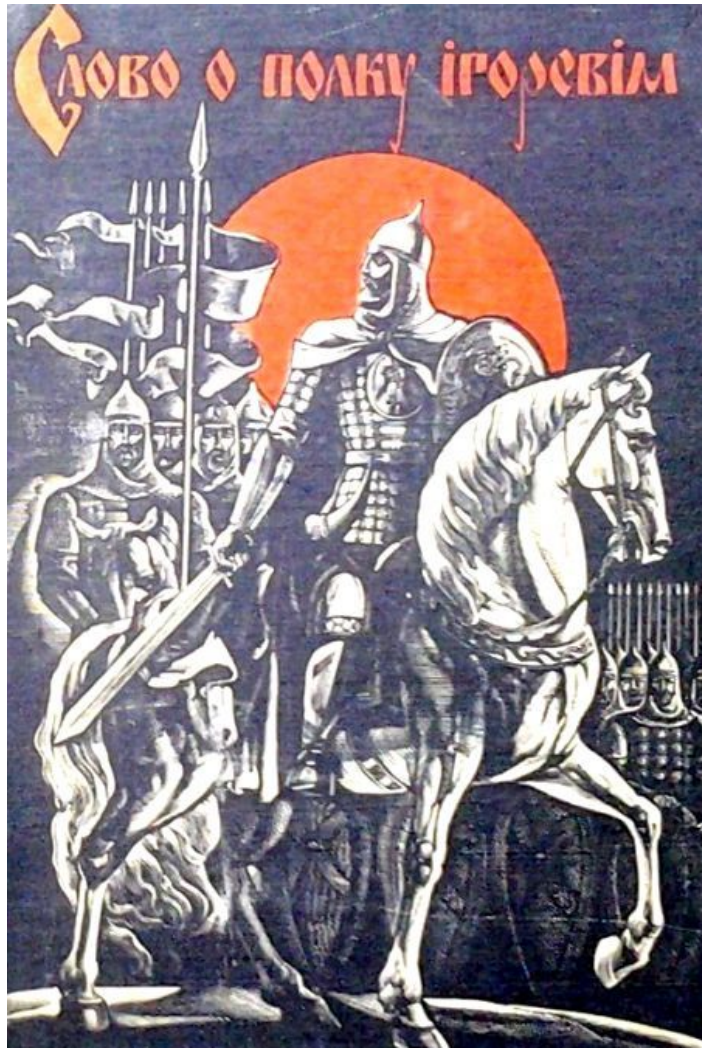
3. ОСОБЛИВОСТІ КОМПОЗИЦІЇ

ЕКСПОЗИЦІЯ. Автор одразу заявляє про те, що, на відміну від легендарного співця Бояна, його твір буде ґрунтуватися лише на правдивих фактах. Більше того, він визначає хронологічні рамки своєї оповіді – «від старого Володимира до нинішнього Ігоря».

ЗАВ'ЯЗКА. Письменник знайомить нас із головними дійовими особами твору, також в уста князя Всеволода вкладає розгорнуту і яскраву характеристику руського війська.

РОЗВИТОК ДІЇ. Охоплює декілька важливих моментів: затемнення сонця, розповідь про рух руського війська на половецьку територію; перша переможна для Ігоря битва.

ОСОБЛИВОСТІ КОМПОЗИЦІЇ

КУЛЬМІНАЦІЯ. Друга битва, під час якої військо русичів було повністю розбите, а князі потрапили в полон.

РОЗВ'ЯЗКА. Утеча Ігоря з полону й повернення на батьківщину.

ПОЗАСЮЖЕТНІ ЕЛЕМЕНТИ: «золоте слово» Святослава та плач Ярославни; сон як композиційна особливість.

4. ПРИРОДА В ПОВІСТІ

сили природи наділені людськими рисами і якостями, вони беруть безпосередню участь у розвиткові подій, то допомагаючи героям повісті, то співчуваючи їм;

перед початком військового походу Ігоря сталося сонячне затемнення. У «Слові ...» ця зловісна прикмета - застереження природи;

після жорстокої поразки у другій битві природа, наче жива істота, сумує разом з усіма русичами за полеглими воїнами: «Никне трава жалощами, а дерево з тугою к землі приклонилось»

ПРИРОДА В ПОВІСТІ

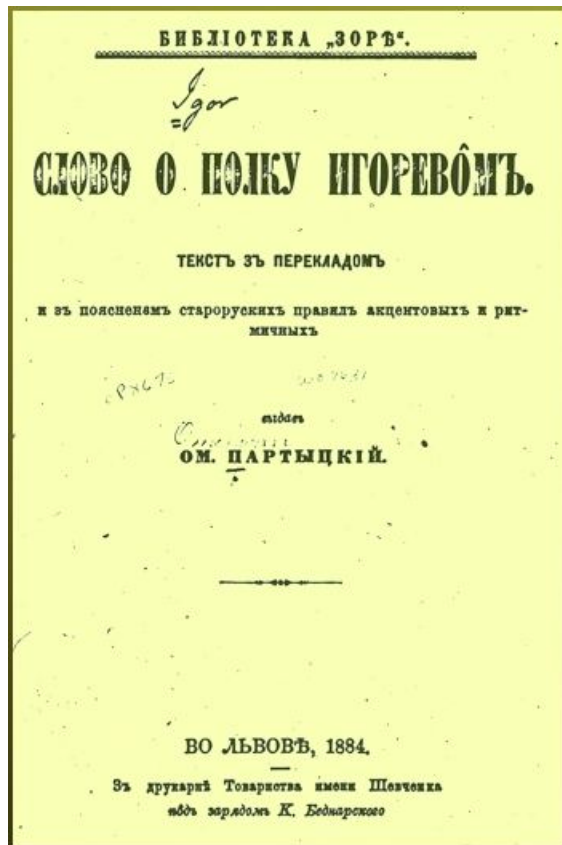
природа святкує радісне повернення Ігоря: «Сонце світиться на небесах – Ігор князь в Руській землі»;

названо багато тварин і рослин, природа наповнена різноманітними звуками ;

до сил природи звертається Ярославна зі своїм слізним проханням;

щоб збити зі сліду половецьких ханів Гзака і Кончака, «ворони не крякали, галки позмовкали, полози повзали тільки».

5. ПИТАННЯ АВТОРСТВА

Російський письменник і дослідник давньої літератури Володимир Чівіліхін упевнений, що поему написав князь Ігор.

Відомий поет і перекладач Віктор Гончаров припускає, що цей твір могла написати Ігорева дружина—Єфросинія Ярославна.

Арсен Гогешвілі доводить, що початок поеми – це акровірш, у якому прочитується зашифроване ім'я автора твору: Ананій.

ПИТАННЯ АВТОРСТВА

Казахський дослідник Олжас Сулейменов у праці «Аз і я» автором поеми назвав зброєносця князя Ігоря половчанина Овлура (Лавора).

Дехто з дослідників називає автором чернігівського воєводу Біловолода Просовича – одного із 16 учасників битви, які залишилися живими й повернулися додому.

Серед можливих кандидатів на авторство вчені в різні роки розглядали Бояна, співця Митусу, невідомого літописця князя Святослава, Агафію Ростиславну – вдову старшого Ігорєвого брата Олега.

6. Характеристика твору

Стиль : орнаменталізм.

Рід : ліро-епос.

Жанр: героїчна поема.

ЛІРО-ЕПОС – проміжний літературний рід, у якому поєднані властивості епічних і ліричних творів, наявний розгорнутий сюжет із системою образів (як в епосі), але присутній і автор, який висловлює свої думки, почуття, оцінює зображуване (як у ліриці).

Орманенталізм

1. Мозаїчність композиції.
2. Екскурси в минуле.
3. Багато тем.
4. Використання тропів(порівняння, алегорії, символи, метафори та ін.)
5. Складна синтаксична будова.

ТЕМА

ІДЕЯ

Напря́м

Характерні риси «Слова...» (спільні для всіх усних і писемних творів героїчного епосу)

ТЕМА: зображення невдалого походу князя Ігоря проти половців 1185 р.; історична доля Руської землі, її минуле, сучасне й майбутнє.

ІДЕЯ: заклик до єднання, любові до рідної землі, засудження міжуобиць.

Напрямок: орнаменталізм

Характерні риси «Слова...» (спільні для всіх усних і писемних творів героїчного епосу):

- тема захисту рідної землі від народу-агресора;
- у центрі боротьби - держава;
- епічні герої орієнтуються на верховного правителя, який уособлює народну єдність;
- з повагою мовиться про родоначальників;
- герої проявляють небачену сміливість, у бій за рідну землю йдуть, як на свято.

8. Галерея персонажів

Ігор
Святославов
ич

Дружина
Єфросинія
Ярославна

Брат
Всеволод
Святославович

Двоюрідний
брат
Святослав
Всеволодови
ч

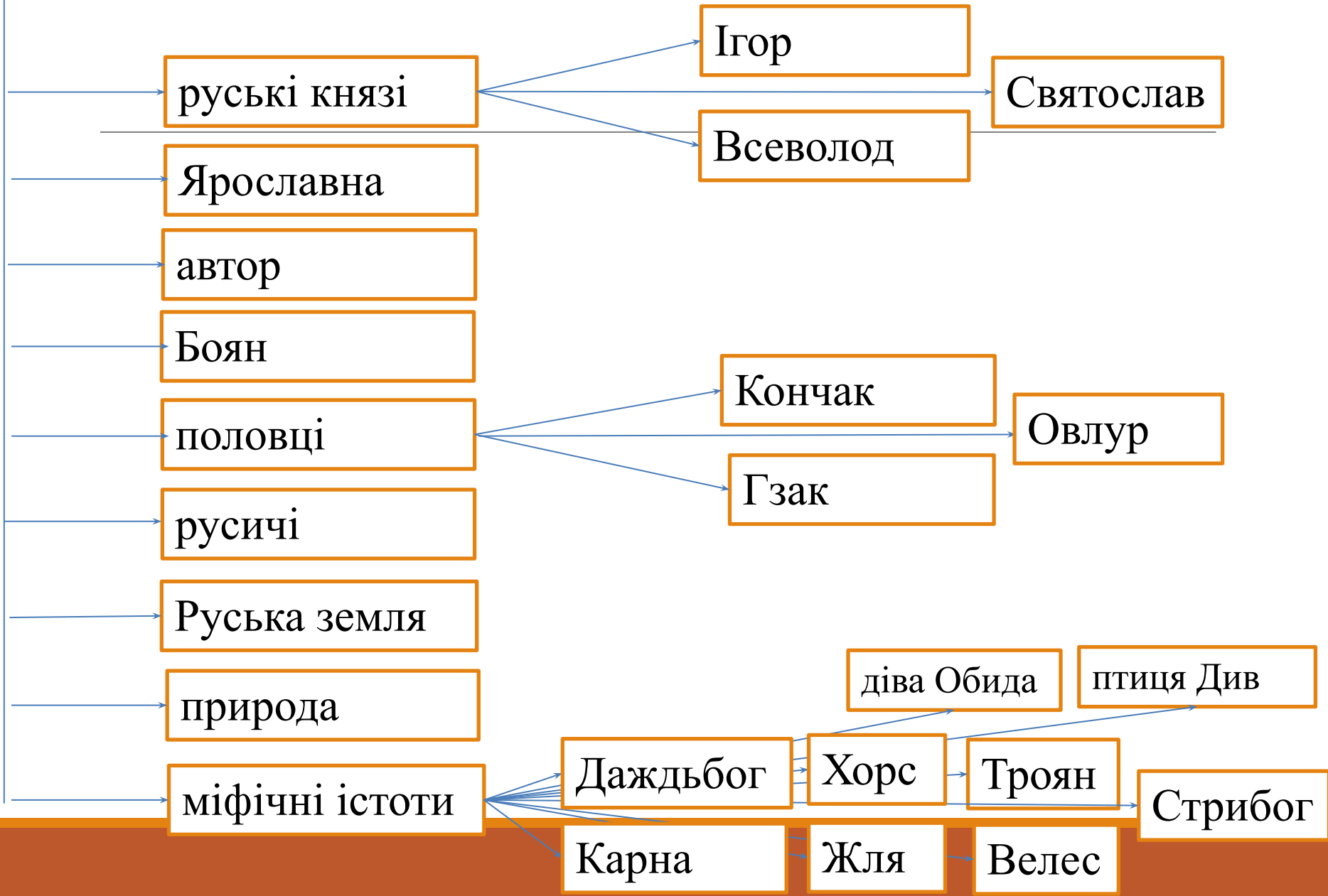
Помічник –
половець
Овлур

Син
Володимир

Племінник
Святослав

Половецькі
ватажки
Гзак
Калчак

ОБРАЗНА СИСТЕМА «СЛОВА О ПОЛКУ ІГОРЕВІМ»

Створіть літературне гроно до образу князя Ігоря

КНЯЗЬ ІГОР

втілення князівських доблестей;

самовпевнений, запальний,

в ім'я слави й честі готовий
пожертвувати життям;

полон для нього - ганьба;

велика сила волі;

вірить у перемогу;

тепло ставиться до підлеглих;

честолюбний;

нерозсудливий .

Створіть літературне гроно до образу князя Всеволода

КНЯЗЬ
ВСЕВОЛОД

воїн-рубака;

названо яр-туром;

викликає захоплення військового
молодецтва;

любить рідну землю;

мужній;

сміливий;

ніжний до Ігоря.

Створіть літературне гроно до образу князя Святослава

**КНЯЗЬ
СВЯТОСЛАВ**

мудрий державний діяч;

талановитий воєначальник;

автор ідеалізує Святослава, оточує його ореолом слави;

засуджує легковажну славолюбність Ігоря і Всеволода;

поет змальовує його як основного виразника загальноруської єдності;

скаржить на те, що князі не хочуть допомагати йому у великій справі захисту рідної землі.

«ЗОЛОТЕ СЛОВО» (повчальна промова) князя Святослава

Святослав Київський, дізнавшись про трагічну долю Ігоря та його війська, дуже запечалився: «О мої діти, Ігор та Всеволод! Рано ви розпочали Половецькій землі мечами образу творити, а собі слави шукати, але здолали (ви половців) без честі, без честі кров погану пролили».

Створіть літературне гроно до образу Ярославни

ЯРОСЛАВНА

дружина князя Ігоря;

звертається до сил природи за допомогою;

уособлює жіночність, вірність і красу, як зовнішню, так і духовну.;

переймається не тільки долею свого лада, але й долею його війська, своєї землі ;

вірна, чуйна;

сильна духом, рішуча.

Чи згодні ви з словами О. Орлова : „«Слово про похід Ігорів» - не оповідання, це роздуми над долею рідної землі”.

9. Рефлексія.

Проблемні питання (дати відповідь письмово)

- Чи має право людина, яка веде за собою сотні, тисячі людей, робити їх заручниками своїх прагнень, заявлених як патріотичні, життєво необхідні?
- Чим є похід Ігоря проти половців – палким бажанням захистити свою землю від ворогів чи прикладом гордині й марнославства?
- Тож чим є фінал – ганьбою чи славою князя? Чи міг за інших умов фінал бути іншим?

Проблемні питання (письмово)

- Кому з героїв твору ви б порадили дотримуватися «золотої середини» у вчинках? Відповідь аргументуйте.
- Кого з героїв твору ви б хотіли бачити своїм другом. Чому?
- Як ви вважаєте, чи зміг би вирішити Святослав сучасні проблеми держави?

Домашнє завдання

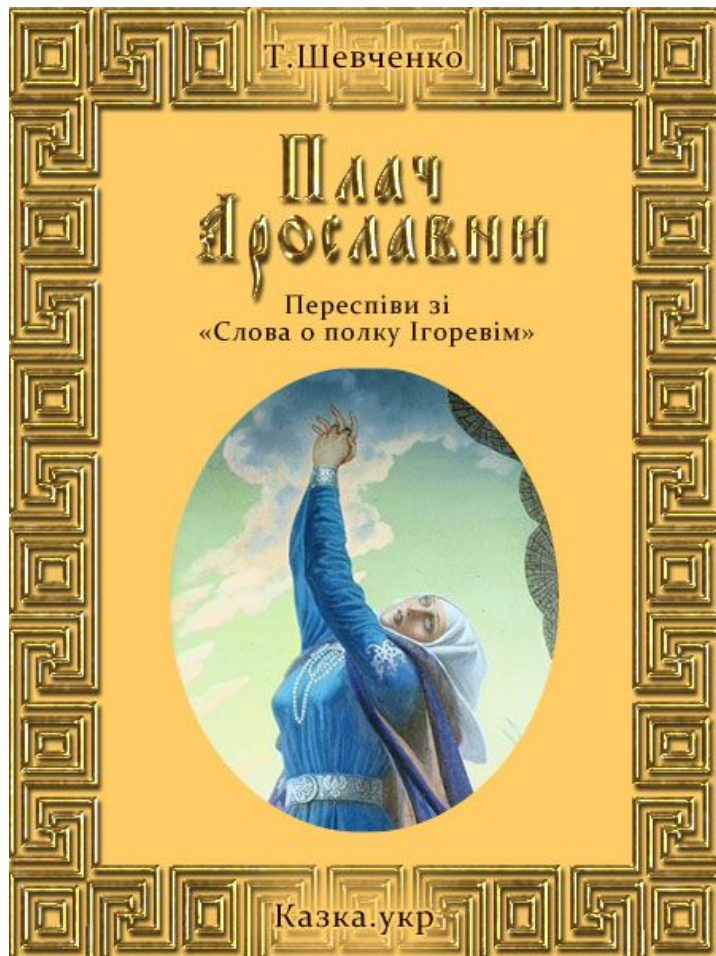
Твори Григорія Сковороди.

«Всякому місту звичай і права»(вивчити напам'ять),

«Бджола і Шершень» (читати), «**De Libertate**» (читати).

Не писати наступні
слайди, прочитати.

Плач Ярославни вважається одним із поетичних мотивів «Слова».

«Плач Ярославни» надихнув Маркіяна Шашкевича на переклад, а Миколу Лисенка на музичну композицію. Переспіви зробили Тарас Шевченко у ХІХ столітті й Павло Тичина у ХХ. Незабутній образ Половчихи з новели «Шаланда в морі» (роман «Вершники» Ю. Яновського) несе в собі багато рис Ярославни.

РУСЬКА (УКРАЇНСЬКА) ЗЕМЛЯ — основний художній образ «Слова...»

- ❑ поняття «Руська земля» вжито в «Слові...» 20 разів;
- ❑ письменник оживлює образ Руської землі яскравими картинками природи, згадками багатьох географічних назв (Волга, Дунай, Донець, Дніпро, Сула, Рось, Немига, Стучна), перед нами постають численні міста - Путивль, Чернігів, Новгород, серед яких особливо виділяється Київ, навколо якого повинні бути об'єднані всі руські сили для боротьби з підступними й жорстокими половцями;
- ❑ автор задумується над історичною долею Руської (української) землі.

На основі поеми композитор Олександр Бородін написав оперу «Князь Ігор». До відтворення мотивів поеми зверталися художники, зокрема Віктор Васнецов, Микола Реріх, Василь Лопата, Віктор Єфименко та ін.

Переклади й переспіви «Слова...»

- ❑ Перший переклад твору українською мовою належить М. Шашкевичу.
- ❑ У другій половині ХІХ ст. талановиті переклади та переспіви «Слова...» здійснили І. Вагилевич, М. Максимович, С. Руданський, Т. Шевченко, І. Франко, Б. Грінченко та ін.;
- ❑ у ХХ ст. — М. Зеров, Н. Забіла, П. Тичина, А. Малишко та ін.
- ❑ У стилі народної думи Панас Мирний склав переспів «Дума про військо Ігореве».
- ❑ Одним із найкращих поетичних переспівів вважають «Слово про Ігорів похід» М. Рильського

СИСТЕМА ОБРАЗІВ- СИМВОЛІВ

- князь – сонце;
- кров – криваве вино;
- битва – пир (учта),
- посів, жнива;
- поразка – упали стяги;
- половці – діти бісові;
- смерть – крякання ворона;
- Боян – соловей;
- хоробрі воїни – соколи;
- Ярославна – зозуля.

ЯЗИЧНИЦЬКІ БОГИ Й БОЖЕСТВА

- вітри – Стрибожі внуки;
- Боян – Велесів онук;
- тропа Трояна;
- Див кличе з верху дерева; кликнули Карна і Жля, діва Обида (ворожнеча)

ФОЛЬКЛОРНІ МОТИВИ

- **РИТУАЛЬНІСТЬ ДІЇ:** пора замовляння – ранок, ритуальний плач - промовляння «у світ» слів, звернутих передусім до сил природи;
- принцип **ТРИКРАТНОСТІ**, характерний для замовлянь і реалізований у плачі Ярославни;
- **МАГІЧНА СИЛА ЗАМОВЛЯННЯ**, за допомогою якого можна повернути небіжчика з потойбіччя;
- опис втечі Ігоря з половецького полону має **КАЗКОВІ МОТИВИ:** герой, який рятується від переслідувань, перетворюється на тварин;
- згадується річка Каяла – символічна річка, відсутня на географічній карті, на березі якої загинуло військо Ігоря, розлучилися брати.